

античному, римському світі та Візантії, оскільки майже весь наклад книги безкоштовно передають бібліотекам і навчальним закладам в Україні та за кордоном.

Співпраця між українськими та американськими археологами в Національному заповіднику «Херсонес Таврійський» триває з часу здобуття Україною незалежності. За цей період було чимало зроблено для його дослідження та збереження. Проте відкриття Лабораторії Пакарда дало змогу вийти на новий рівень вивчення давніх пам'яток, створило нові можливості для роботи науковців та їхньої належної

підготовки. Крім того, участь у дослідженнях Херсонеса Таврійського науковців з-за кордону допомагає в обміні досвідом, що сприяє підвищенню кваліфікації вітчизняних дослідників. До того ж, наявність подібної лабораторії сприятиме внесенню заповідника до Списку світової спадщини ЮНЕСКО. Видання книг, присвячених Херсонесу, забезпечує залучення до його всебічного вивчення фахівців багатьох галузей науки. Сподіваємося, що такі позитивні зміни у збереженні та дослідженні Херсонеса — далеко не останні в межах співпраці українських та іноземних науковців.

О.Л. Вотякова

МІЖНАРОДНА НАУКОВА КОНФЕРЕНЦІЯ «РАДОМИШЛЬ ТА ЙОГО ІСТОРІЯ»

У 1956 р. на північній околиці м. Радомишль учні міської школи № 1, допомагаючи місцевому колгоспу, знайшли рештки кісток та кам'яних виробів. Завдяки втручання вчителів сільськогосподарські роботи було припинено, а про знахідку було повідомлено в Інститут археології АН УРСР. Тоді І.Г. Шовкопляс обстежив це місцезнаходження та відкрив палеолітичну стоянку, на якій в 1957, 1959, 1963, 1964 та 1965 рр. проводилися археологічні дослідження. Результатом багаторічної праці вченого стало відкриття стоянки зі збираннями кісток та виразною кам'яною індустрією.

З нагоди 50-річчя відкриття цієї пам'ятки 3—4 жовтня 2006 р. у м. Радомишль Житомирської обл. відбулася міжнародна наукова конференція «Радомишль та його історія». Конференція проходила під патронатом Інституту археології НАН України, радомишльських міської та районної державних адміністрацій, районної та міської організацій «Просвіта» та Радомишльського краєзнавчого музею.

Конференцію розпочали хвилюючими спогадами про відкриття та дослідження стоянки **Т.І. Шовкопляс** (Київ) «Археолог І.Г. Шовкопляс. Спогади дочки» та **І.М. Осадчий** (Радомишль) «Спогади про знахідку», який будучи ще школярем 8-го класу вперше знайшов кістку, що стало приводом для обстеження та

проведення подальших археологічних робіт на цій пам'ятці.

Під час конференції було репрезентовано 25 доповідей різноманітної наукової тематики.

Окремо слід відзначити доповідь **О.М. Кононенко** (Київ) «Стоянка Радомишль в системі поглядів на розвиток палеолітичного суспільства», в якій дослідниця з історіографічних позицій розглянула ситуацію в українському палеолітознавстві на момент відкриття та дослідження стоянки Радомишль й окреслила погляди І.Г. Шовкопляса щодо устрою, господарської і виробничої діяльності та побуту первісної общини початкової пори верхнього палеоліту.

Низку доповідей було присвячено проблемам дослідження палеолітичних пам'яток із рештками структур із кісток мамонта та бізона. У виступі **В.І. Беляєвої** та **Н.В. Гарутт** (Санкт-Петербург) «Тафономія черепа мамонта в структурі жилища» було проаналізовано фізичні особливості черепа мамонта як одного з важливих елементів архітектури палеолітичних жител. Доповідь **О.О. Кротової** (Київ), **І.А. Сніжко** (Харків), **В.М. Логвиненка** (Київ) «Західна ділянка Амвросіївської стоянки» увела у науковий обіг нові матеріали з реконструкції життєдіяльності населення стоянки. Сучасні підходи до вивчення фауністичних комплексів та важливу проблему залучення до досліджень спеціалістів суміжних дисциплін (палеозоологів і палеонтологів) у своїй

Учасники конференції (зліва на право): Пічкур Є., Шидловський П., Манько В., Старкін А., Гавриленко І., Гладіш Л., Скуратівський В., Хоптинєць І., Ступак Д., Гаскевич Д., Кононенко О., Михайлова Н., Кротова О., Медвідь В., Коваль Ю., Сніжко І., Колесник О., Вотякова О., Кондратьєв А., Янович О., Кулаковська Л., Усик В., Міхненко З., Беляєва В.

доповіді «Деякі аспекти проблеми методики вивчення історії формування пізньоплейстоценових теріофаун» висвітлив палеозоолог **А.В. Старкін** (Одеса).

Значний інтерес викликали дві доповіді, присвячені техніко-топологічному аналізу кам'яних індустрій. **В.І. Усик** (Київ) у доповіді «Питання про так званий архаїзм верхньопалеолітичних індустрій» порушив важливе питання щодо виділення середньопалеолітичних знарядь у верхньопалеолітичних комплексах. Дослідник дійшов висновку, що так звані середньопалеолітичні вироби в неперевідкладених стоянках технологічно не мають жодного зв'язку з середнім палеолітом. Аналіз ремонту верхньопалеолітичних індустрій стоянок Королеве I, II показав, що заготовками для «архаїчних» знарядь слугували відщепи, отримані під час оформлення верхньопалеолітичних нуклеусів. На думку автора, комплекс стоянки Радомишль репрезентує елементи розвинутого технологічного виробництва верхньопалеолітичних заготовок-пластин, пов'язаного з використанням м'якого відбійника та типово верхньопалеолітичного набору знарядь. Індустрія Радомишля не має технологічного зв'язку з нижнім шаром Куличівки (розкопки 1978 р.) (як свого часу вважав І.Г. Шовкопляс), що належить до так званого Богунісену з леваллуазькими вістрями з біпоздовжньою огранкою у типології. У Радомишлі подібні вістря й технологія їх виробництва відсутні. Автор вважає, що «архаїчні» вироби Радомишля мають не хронологічне, а функціональне навантаження. В пошуках культурної належності індустрії Радомишля слід звернути увагу на погляди І.Г. Шовкопляса, який прямо вказував на таку пам'ятку, як Пушкарі, що містить

«архаїчні» вироби, але до перехідних індустрій не належить. Доповідь **Ю.Г. Коваль** (Донецьк) «Про технологічну природу так званих різців-стругів у мезо-неолітичних пам'ятках Середнього Подінців'я» відкрила нову, з погляду технологічного аналізу, функціональну інтерпретацію «різців-стругів». Автор визначив такі вироби не як знаряддя взагалі, а як заготовки для виробництва нуклеусів-олівців, що підтверджують матеріали стоянок мезо-неолітичного часу. До речі, ця теза викликала жваву дискусію серед дослідників: В.О. Манько та В.І. Усик вважають, що ці вироби — білатеральні подвійні ввігнуто-ретушовані різці на відщепі — не мають специфічних типологічних ознак, які б указували на те, що вони є заготовками чи спрацьованими нуклеусами для мікропластин. Крім того, дослідники звернули увагу, що в донецькому комплексі Клешня-3 співвідношення кількості різців на нуклеоподібних заготовках до олівцеподібних нуклеусів становить 50 : 1, що засвідчує відсутність зв'язку між ними. Подібні різці зафіксовано на різних верхньопалеолітичних стоянках, де абсолютно відсутнє виробництво віджимних пластинок.

Велике значення в сучасній науці мають нові інтерпретації уже відомих комплексів. У цьому контексті слід відзначити доповідь **Д.В. Ступака** (Київ) «Нові дослідження верхньопалеолітичної стоянки Клюси», присвячену результатам нещодавніх робіт на цій, уже досить відомій стоянці (дослідження І.Г. Шовкопляса). Автор проаналізував нові матеріали і довів актуальність дослідження цієї пам'ятки в майбутньому для її культурної інтерпретації. Свою доповідь **І.М. Гавриленко** (Полтава) «Сезон функціонування та господарча специфіка Журавської палеолітичної

стоянки» присвятив стоянці, відкритій та дослідженій 80 років тому М.Я. Рудинським, але питання культурної та хронологічної інтерпретації якої досі залишається відкритим. Дослідник детально проаналізував сезонні та господарчі аспекти функціонування Журавської верхньопалеолітичної стоянки, переглянувши деякі, на його думку, помилкові твердження.

На конференції було репрезентовано низку повідомлень про нові відкриття та дослідження в археології кам'яної доби. При цьому доповідачі не лише оприлюднили нові факти джерелознавчого характеру, а й висвітлили коло проблемних питань, пов'язаних із дослідженням цих пам'яток, що викликали плідні наукові дискусії. З цього приводу слід відзначити доповідь **Л.В. Кулаковської** (Київ) «Новий осередок граветської індустрії в басейні Південного Бугу». Наприкінці 1980-х рр. місцевий краєзнавець на околицях м. Новомиргород на р. Велика Вись зібрав значну колекцію палеолітичних виробів, серед яких досить репрезентативними були середньопалеолітичні матеріали. Разом із тим, кілька пунктів, як, наприклад, Троянів-4, 5 та Лікареве, містили типово граветський набір виробів. З попередньою доповіддю дещо перегукувалося повідомлення **О.В. Колесника** (Донецьк) «Нові палеолітичні знахідки на Донбасі» про нові знахідки пам'яток-майстерень, що входять до кола граветських індустрій. Автор також окреслив перспективні райони для археологічних досліджень у східному регіоні України. У своїй доповіді «Актуальні питання дослідження мурзак-кобинської культури» **О.О. Янович** (Київ) по-новому інтерпретував хронологію мурзак-кобинської культури на основі нових радіокарбонівих дат та висловив думку про кореляцію мурзак-кобинського населення з певними антропологічними типами дніпровських могильників.

Досить інноваційною виглядала доповідь **В.О. Манька** (Київ) «Неолітичні пам'ятки Житомирщини», в якій учений на прикладі комплексів неолітичних стоянок Житомирщини на основі радіовуглецевих дат та аналізу кам'яного і керамічного комплексів доводив необхідність розглядати їх у контексті керамічного етапу розвитку аніславицької культури.

У виступі київських дослідників **Є.В. Пічкура, П.С. Шидловського, С.Д. Лисенко** «Нові знахідки доби палеометалів на Житомирщині» було зроблено спробу розв'язати проблеми виділення території поширення пам'яток трипільської культури в північному й північно-західному напрямках та більш конкретного визначення меж поширення пам'яток троянівського типу. Автори, розглядаючи проблему належності керамічного комплексу окремих поселень до того чи іншого хронологічного зрізу, наполягали на проведенні повно-

масштабних археологічних розкопок у цьому регіоні.

Значно розширили уявлення про археологічні пам'ятки Житомирщини два повідомлення-звіти про проведення розвідувальних робіт на зазначеній території київських дослідників **П.С. Шидловського, І.М. Хоптинця, А.М. Опанасюка** «Нові знахідки палеолітичної доби на Житомирщині» та **Д.Л. Гаскевича, С.Д. Лисенко** «Нові пам'ятки епохи енеоліту—бронзи поблизу м. Андрушівка».

Окремо слід згадати про низку етнографічно-краєзнавчих повідомлень: **З.А. Міхненко** (Радомишль) «Радомишль сьогодні», **В.М. Скуратівського** (Радомишль) «Роль краєзнавчого музею у вивченні історії рідного краю жителями міста та району», **М.Ю. Костриці** (Житомир) «Товариства дослідників Волині», **Н.Р. Михайлової** «Святилища з рогами оленя палеоліту та мезоліту Євразії», **А.В. Кондратьєва** (Донецьк) «Язичницькі мотиви в сучасній архітектурі Донецької та Житомирської областей», **Г.В. Цвіка** (Радомишль) «Археологічні дослідження на Радомишльщині», **В.В. Молодіко** (Радомишль) «Краєзнавці на Радомишльщині».

До конференції співробітники Інституту археології НАН України **О.М. Кононенко, О.Л. Вотякова, Д.Л. Гаскевич** організували виставку «Палеолітична стоянка Радомишль», фотоматеріали та експонати якої продемонстрували історію дослідження пам'ятки.

Місцева влада Радомишля організувала для учасників конференції насичену культурну програму: екскурсію на Радомишльську стоянку, де на місці розкопок встановлено пам'ятний знак, до решток стародавнього городища Миргород, Музею флори і фауни та Радомишльського краєзнавчого музею.

У цілому конференція пройшла на високому науковому рівні з цікавими доповідями та жвавими дискусіями з актуальних питань сучасного палеолітознавства. Слід зауважити, що серед учасників конференції було багато молодих дослідників, що свідчить про інтерес сучасної молоді до археологічної науки. Хочеться ще раз наголосити на важливості проведення подібних конференцій, адже як наукові заходи вони дають змогу дослідникам обмінятися досвідом та намітити шляхи розв'язання проблемних наукових питань, а також сприяють залученню громадськості до вивчення історії краю.

Учасники конференції висловлюють щире подяку міській держадміністрації, а також особисто меру м. Радомишль А.І. Пироженку та його заступнику З.А. Міхненко за порозуміння, чуйність, прекрасну організацію заходу та щире гостинність. Також дякуємо співробітнику ІА НАН України Олесі Кононенко за саму ідею організації конференції та прекрасне її втілення.